

Hur vi arbetar med minoritetsspråk, modersmål och teckenspråk på SPIRA förskolor

Utgångspunkten i detta dokument är att förskolan ska respektera, framhålla och uppmuntra barns kunskaper och färdigheter i andra språk än svenska och att barn har rätt "att lära sig, utveckla och använda svenska", som Språklagen säger (2009)

För att stödja barnen i deras utveckling och i arbetet med flerspråkighet är det viktigt att personalen arbetar med sitt förhållningssätt och sina kunskaper för att medverka till att barn med flera språk får möjlighet att utveckla alla sina språk. Personalens attityd är därför av största vikt och att arbetssättet präglas av nyfikenhet, öppenhet och en vilja att ta reda på mer om barnens språk. För att barnet ska kunna utveckla sina språk väl är det viktigt att både hemmet och personalen i förskolan aktivt hjälps åt.

Samarbetet mellan förskolan och hemmet för de barn som har en hörselnedsättning, ett annat modersmål eller ett annat nationellt minoritetsspråk (finska, jiddish, meänkieli, romani chib och samiska) än svenska börjar när barnet börjar i förskolan. Föräldrar och ansvarig personal bestämmer tillsammans hur de ska samarbeta kring att stärka barnets språk och kulturella identitet.

Här är SPIRAs rutiner och arbetssätt för hur man kan arbeta med minoritetsspråk och modersmål och tecken runt barnet i förskolan.

Rutiner

I början av läsåret gör avdelningar en nulägesanalys av barngruppen. Vårdnadshavare fyller i frågeformuläret "Barnens språkanvändning". Varje arbetslag gör sedan en sammanställning av språkenkäterna. Vilka skillnader och samstämmigheter finns? Vad behöver vi ta reda på mera på? Vad kan vi bygga vidare på? Hur många språk talas i barngruppen? Finns det andra barn som talar samma modersmål på förskolan? Har barnet möjligheter att leka med andra barn som har samma modersmål på andra avdelningar? Vilka olika behov och intressen finns i barngruppen?

Pedagogerna också gör en kartläggning av resurser, strategier och aktiviteter samt miljön. Utifrån nulägesanalysen och kartläggningen arbetar varje arbetslag vidare med barngruppen och vet vilka områden och språk de ska lyfta.

Samarbetet runt modersmål eller minoritetsspråk eller tecken tas upp under utvecklingssamtal där det även dokumenteras hur arbetet ska fortskrida.

Interkulturellt pedagogiskt förhållningssätt i arbetet med flerspråkiga barn

När man arbetar med flerspråkiga barn, krävs andra kunskaper än när man arbetar i en barngrupp där alla har svenska som modersmål. Ett professionellt förhållningssätt gentemot flerspråkiga barn innebär att värdegrundsfrågor belyses ur ett mångfaldsperspektiv. Vi behöver visa ett genuint intresse genom att fråga vilket modersmål barnet har samt hur föräldrarna förhåller sig till sitt modersmål och tydligt visa att förskolan uppskattar flerspråkighet och uppmuntrar modersmålet och dess utveckling. Vi är uppmärksam på kulturkrockar och försöker förklara vad vi gör och varför. Vi ser flerspråkighet som en möjlighet och inte som ett problem. Möter pedagogerna barn som inte har svenska som modersmål gäller det att vara extra tydlig, upprepa mycket, använda kroppsspråket och verkligen visa vad de menar för att de på bästa sätt ska förstå. En gest, ett leende, ett välkomnande och ett inbjudande också är viktigt.

Språkutvecklande arbetssätt

- Vi planerar vår verksamhet utifrån ett språkutvecklande förhållningssätt som innebär att pedagogerna omger barn med ett rikt och nyanserat språk och att de organiserar sin verksamhet så att den gynnar alla barns språkliga utveckling. Pedagogerna "språkbadar" barnen och benämner allt, genom att inte bara säga "den" och "det", utan utvecklar meningen genom att säga rätt ord. Vi pedagoger är medvetna i hur vi pratar, att vi använder nyanserade meningar och att vi tänker på att benämna många saker och fullständiga meningar. Barnen behöver höra många olika begrepp och samtal i olika situationer och få möjlighet att själva formulera sina tankar, önskingar och behov. Genom att namnge de begrepp som barnet möter i sin omgivning i hallen, vid maten, i lekrummet och ute på gården får barnet möjlighet att berika sitt ordförråd. Vardagen är ordrik. All språklig stimulans är av godo, både på svenska och på modersmålet. Om barnet säger fel rätta aldrig utan ge barnet ett alternativ istället.
- språklig modell och modellering – Språkliga modeller och modellering är det viktigaste för småbarn när de lär sig språk. De behöver språkliga modeller, eftersom de lär sig tala i interaktion med andra bland annat genom att imitera. Ett modellerande arbetssätt är att visa barnen vilka begrepp och uttryck som är relevanta i ett visst sammanhang. De vuxna och de äldre barnen i förskolan kan exempelvis vara språkliga modeller genom att initiera lek i olika situationer som ger de yngre barnen möjlighet till deltagande och språklärande genom att imitera de mer erfarna.
- För att vara språkliga förebilder samt att stötta barns språkutveckling strävar vi efter att svara alltid med meningar och undvika korta svar som ja eller nej. Ett barn behöver höra ord och meningar om och om igen i olika situationer.

- stöttning (scaffolding) – Stöttning betyder att en mer erfaren person erbjuder barnen språkligt stöd för att de ska kunna utföra en uppgift som de inte klarar att utföra på egen hand. Stöttning är en tillfällig hjälp. Den siktar framåt och syftar till att barnet ska ledas mot ”nya färdigheter, nya begrepp eller nya nivåer av förståelse”. Tag alla tillfällen i akt att samtala och stimulera i alla vardagssituationer genom att ligga snäppet över barnens nivå men tänk samtidigt på att innehållet i språket inte är för svårt utan begripligt, mångsidigt och lustfyllt.
- Pedagogisk dokumentation för att veta vad som ska göras, behövs dokumentering för att förstå var barnen är och var undervisningen ska läggas. Samt vilka lekar och konkret material kan pedagogerna erbjuda barnen och som passar deras nivå och behov.
- Ett arbetssätt där dokumentationen av barnens lärande sätts upp på en så kallad lärvägg/dokumentationsvägg där barnen gärna diskuterar dokumentationen tillsammans med andra barn och pedagoger. Lärväggen bidrar till diskussioner bland barnen och därmed främjas deras språkutveckling.

Användning av litteratur genom högläsning och boksamtal

Pedagogen i förskolan har en viktig roll för vad barnen lär sig i en aktivitet såsom vid en sagostund. Sagostunden ska inte vara en stund där barnen sitter tysta och bara lyssnar. Låter pedagogerna istället barnen få vara aktiva och kommentera vad boken handlar om så förbättras deras språkkunskaper. Pedagogen har en avgörande roll för att möjliggöra samspel, ge sagostunden en mening samt öka barnens språkutveckling. Pedagogerna kan använda bilder, teckenstöd och konkreta material för att stimulera barnens modersmål och förstärka barnens förståelse för sitt modersmål under exempelvis sagoläsningen i förskolan.

En annan metod i arbetet med flerspråkighet i förskolan är att samtala och läsa i små grupper. Därigenom stärks varje enskilt barns kommunikationsförmåga vilket bidrar till en språkutveckling. Med små grupper får samtliga barn utrymme att samtala och få sin röst hörd. Vilka böcker läser vi på förskolan och vilka läser familjen hemma? Om böckerna som de läser hemma finns på svenska så lånar vi dem på svenska och läser och samtalar runt boken i förskolan. Detsamma gäller föräldrarna som kan låna de böcker vi har på förskolan och läsa/samtala hemma på sitt modersmål eller minoritetsspråk.

- Det är viktigt att pedagogerna ser till att de flerspråkiga barnen får möjligheter att uttrycka sig på sitt modersmål i samband med svenskan för att deras språk ska kunna utvecklas, vilket kan göras med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, musik och dramatisering för att främja de flerspråkiga barnens språkutveckling.
- Vi arbetar med att uppmärksamma barnen i leken och utmanar dem där i språket

Icke-verbala kommunikation

Den icke-verbala kommunikationen används för att stärka det verbala språket och för att inkludera och stötta flerspråkiga barns förståelse. Genom att använda kroppsspråket och gester förenklas interaktionen för flerspråkiga barn och deras språkutveckling främjas. Användandet av bildstöd och tecken kan utmana språkinläringen. Det fungerar som ett icke-verbalt hjälpmedel för att barn som ännu inte har det svenska språket ska kunna skapa en förståelse och vara delaktiga i förskolans verksamhet. Vi arbetar med förförståelse innan olika arbetsmoment både enskilt med barnen eller i grupp där det finns behov av det genom till exempel bildstöd eller andra hjälpmedel. Vi använder oss av bildstöd i undervisningssituationer samt av TAKK, tecken som alternativ och kompletterande kommunikation.

Användning av modersmålet

För att främja barnens språkutveckling är inläring och användning av begrepp och fraser på barnens modersmål är viktiga. Användningen av begrepp och fraser på barnens modersmål synliggörs även i arbetet med pågående projekt genom att sätta upp relevanta ord på deras modersmål.

- Förskolan använder sig av QR-koder med sagor, sånger för att synliggöra olika språk.
- Alla förskolor använder sig av inläsningstjänsten Polyglutt där böcker är inlästa på olika modersmål för förskolan. Barn med svenska eller annat modersmål kan läslyssna till massor av böcker i appen, via lärplatta, via projektor enskilt eller tillsammans. Polyglutt erbjuder även TAKK- och teckenspråksfilmer till bilderböcker.
- Om förskolan har personal med annat modersmål eller minoritetsspråk än svenska utnyttjas detta.
- På Utbildningsradions webbplats finns tv-program och sagor för barn i förskoleåldern på ett 20-tal olika språk. Många av programmen finns tillgängliga på flera olika språk vilket gör att barn med olika modersmål kan ta del av samma berättelser www.ur.se.

Miljö

För att barn ska kunna kommunicera och samspela med varandra krävs något att kommunicera och samtala om. I förskolans verksamhet är miljön en betydande faktor för att främja och utveckla barns språkutveckling. Barn ska ges möjligheter till att skapa olika erfarenheter samt en bild av sin omvärld och detta sker med hjälp av en stimulerande miljö. I en stimulerande språkmiljö där barnen har många möjligheter att testa sina kunskaper ökar motivationen att lära sig mer.

- Vår pedagogiska miljö präglas av ett interkulturellt perspektiv genom musik, bilder och annat material som vi erbjuder. Vidare utformar vi miljön på så sätt att den ska ge barnen saker att erfara tillsammans så de kan prata kring, det är ju det som främjar och stimulerar språket hos barnen.

- Vi värderar högt situationer där barnen tillsammans kan erfara och diskutera vilket bidrar till att deras språkutveckling stimuleras. Vi delar in barnen i mindre grupper på ett medvetet sätt, exempelvis med en indelning av språkstarka och språksvaga barn, som möjliggör ett gynnsamt samlärande där barnen kan stötta varandra i sin kunskapsutveckling.
- På förskolan synliggör vi olika kulturer och uppmärksamma olika nationaldagar. Vi uppmärksammar olika kulturers högtidsdagar och kulturella traditioner.

Stöd och tips i arbetet med modersmål och minoritetsspråk finns att hämta på skolverkets hemsida www.skolverket.se

Läroplan för förskolan, Lpfö 18:

Grundläggande värden:

”Det svenska samhällets ökande internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. Förskolan är en social och kulturell mötesplats som ska främja barnens förståelse för värdet av mångfald.”

”Kännedom om olika levnadsförhållanden och kulturer kan bidra till att utveckla en förmåga att förstå och leva sig in i andra människors villkor och värderingar. Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för barnens förståelse för olika språk och kulturer, inklusive de nationella minoriteternas språk och kulturer.”

Kommunikation och skapande:

"Barn som tillhör de nationella minoriteterna, där urfolket samer ingår, ska även stödjas i sin språkutveckling i sitt nationella minoritetsspråk och främjas i sin utveckling av en kulturell identitet. Förskolan ska därigenom bidra till att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer."

"För döva barn, barn med hörselnedsättning och barn som av andra skäl har behov av teckenspråk ska språkutvecklingen främjas i det svenska teckenspråket."

"Barn med annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål."

"I förskolans uppdrag ingår att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner och historia, språk och kunskaper – från en generation till nästa. Förskolan ska också se till att olika kulturer synliggörs i utbildningen."

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla

- sin kulturella identitet samt kunskap om och intresse för olika kulturer och förståelse för värdet av att leva i ett samhälle präglad av mångfald samt intresse för det lokala kulturlivet,
- både det svenska språket och det egna nationella minoritetsspråket, om barnet tillhör en nationell minoritet,
- både det svenska språket och sitt modersmål, om barnet har ett annat modersmål än svenska,
- svenskt teckenspråk, om barnet har hörselnedsättning, är dövt eller av andra skäl har behov av teckenspråk